

تجربه زیسته مدیران زن در پیشگیری از آسیب های اجتماعی دختران

مدارس متوسطه شیراز

سیما زارعیان جهرمی^۱

چکیده

مقدمه و هدف: هدف این پژوهش واکاوی ادراک شده مدیران از آسیب های اجتماعی دختران مدارس متوسطه و طراحی مدل مناسب بود.

روش شناسی پژوهش: روش پژوهش حاضر کیفی از نوع پدیدار شناسی توصیفی و با استفاده از تحلیل مضمون بود. مشارکت کنندگان بالقوه، کلیه مدیران زن در دبیرستان های نواحی چهار گانه شیراز و مشارکت کنندگان بالفعل مدیرانی که دارای حداقل ۱۰ سال سابقه مدیریتی مدارس که حداقل ۳ تا ۵ مورد نابهنجاری در بین دانش آموزان داشتند بودند. روش نمونه گیری هدفمند و ملاک محور بوده است و بر اساس قاعده اشباع نظری تعداد شرکت کنندگان ۲۱ نفر انتخاب شدند. ابزار اندازه گیری مصاحبه به صورت نیمه ساختار یافته بود. به منظور تضمین اعتبار یافته ها با اختصاص زمان لازم، تلفیق روش ها و بازنگری فرم های مصاحبه های انجام شده توسط مصاحبه شوندگان استفاده شد. همچنین جهت تایید پذیری یافته ها از هر گونه سو گیری در مراحل مصاحبه پرهیز شد و برای افزایش اطمینان از راهنمایی و نظارت اساتید استفاده گردید.

یافته ها: مضامین ادراک مدیران زن از آسیب های اجتماعی در مدارس دختران در مدارس نواحی چهار گانه شیراز شامل یازده بعد اقدامات وزارتی، بهسازی مدارس، ارزشمندی، سواد رسانه ای، ساختار خانواده، صمیمیت در خانواده، شرایط اقتصادی خانواده، آموزش، انسجام روانشناختی، دین باوری و فشار همسالان می باشد که هر کدام نیز شامل مولفه های گوناگونی می باشند.

بحث و نتیجه گیری: یافته های این مطالعه می تواند در کاهش آسیب های اجتماعی پیش روی مدیران زن در مدارس متوسطه و سایر مقاطع موثر باشد. با فراهم نمودن زیر ساخت های مناسب در سطح ستادی آموزش و پرورش و تمرکز زدایی در کنار فرهنگ سازی و آموزش های مهارت محور و تقویت و تعمیق خودشناسی و اعتماد به نفس در دانش آموزان دختر می توان شاهد روند کاهشی آسیب های اجتماعی در مدارس و اجتماع بود.

واژه های کلیدی: آسیب های اجتماعی، تجربه زیسته، رفتار های پر خطر، مدیران متوسطه، مهارت آموزی

^۱ دانشجوی دکتر، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کازرون، کازرون، ایران.
مدیر دبیرستان، آموزش و پرورش ناحیه چهار، شیراز، ایران. zareiaysima@gmail.com

مقدمه

آسیب های اجتماعی و ناهنجاریهای رفتاری در همه جوامع به چشم میخورد ولی با توجه به شرایط جامعه، نوع، میزان و شدت آن متفاوت است. افزایش آسیب های اجتماعی در بین دانش آموزان از یک طرف بیانگر شروع ناهنجاری در سنین پایین و از طرف دیگر بیانگر تداوم آن در آینده است که در نهایت بنیان های جامعه را به مخاطره خواهد انداخت. از این رو شناسایی زمینه ها، دلایل و پیامدهای آسیبها و انحرافات اجتماعی شایع در بین دانش آموزان در مدارس و پیشگیری از آن ها نیازمند تبیین و تدقیق مضاعف است زیرا مدرسه از مهم ترین نهادهای اجتماعی، تربیتی و آموزشی و اصلی ترین رکن تعلیم و تربیت است که به منظور تربیت صحیح دانش آموزان در ابعاد دینی، علمی، آموزشی و کشف استعدادها و هدایت رشد متوازن روحی و معنوی و جسمانی آنان بر اساس اهداف مصوب دوره های تحصیلی و برابر ضوابط و دستورالعمل های وزارت آموزش و پرورش تاسیس و اداره می شود. لذا نهادینه کردن ارزش ها و پاسداشت معنویات و ایمن سازی دانش آموزان قبل از ورود به جامعه به مثابه مهارت آموزی و دانش اندوزی پیش از ورود به مشاغل حرفه ای آنان می باشد یکی از نارساییها و نگرانیهای جامعه امروز بروز و افزایش رفتارهای انحرافی در مدارس است که می تواند تبعات منفی مضاعفی را برای جامعه به بار آورد. عوامل متعددی در بروز آسیب های اجتماعی در بین دانش آموزان نقش دارند که از این میان میتوان به نابسامانیهای اقتصادی اجتماعی و نیز عوامل فردی، فرهنگی، خانوادگی، شغلی و اقتصادی و سایر عواملی که باعث محرومیت فرد و یا احساس محرومیت او میشوند، اشاره کرد. محرومیتها و سایر نابسامانیهای اجتماعی زمینه مساعدی را برای گسترش انواع مختلف انحرافات اجتماعی فراهم میکند که روی ساختار جامعه تأثیرات مخربی باقی میگذارد در شرایط کنونی شیوع روز افزون انواع انحرافات و آسیبها، زنگ خطری برای جامعه و نسل آینده محسوب می شود. (یاری قلی، ۱۳۹۷).

تحقیقات و بررسیهای مربوط به آسیب ها و انحرافات اجتماعی مورد توجه دانشمندان رشته های مختلفی از جمله روانشناسان، روانپزشکان، روانشناسان اجتماعی، جامعه شناسان، حقوقدانان، متخصصان پرورشی و بالا خره سیاستمداران و مدیران قرار گرفته است و همین امر خود اهمیت و پیچیدگی موضوع مورد بحث را نشان میدهد (هزارجریبی و صفری شالی، ۱۳۹۲). مدرسه بدلیل

داشتن مکانیزم‌های کنترل اجتماعی و گردهمایی مجموعه گروه همسالان و مشخص بودن وظایف و تکالیف افراد، در اجتماعی کردن فرد به طور بسزایی نقش دارد. انسان در فرایند جامعه پذیری از طریق کنش‌های متقابل با دیگران، تجربه کسب می‌کند و از جمله مهم‌ترین نهادها مدرسه است که فرد در نخستین سال‌های زندگی رفتارهای بهنجار و نابهنجار را از طریق آن در خود درونی می‌سازد. امروزه، از لحاظ تربیتی روشن شده است که مدرسه ساختارهای روانی و شخصیتی دانش‌آموزان را شکل می‌دهد محیطی است که دانش‌آموزان در آنجا شایستگی، شکست، موفقیت، محبوبیت، انزوا، طرد را تجربه می‌کنند (عباسی اول، ۱۳۹۱). چون کودکان و نوجوانان، در سنین ۶-۱۸ سالگی به طور متوسط ۱۲۰۰۰ ساعت را در مدرسه می‌گذرانند، پس از خانواده، مدارس کانون اصلی زندگی به شمار می‌روند و فعالیتهای مدارس در زندگی این گروه سنی به صورت فعالیت اصلی در می‌آیند. دور نوجوانی دوره‌ای بحرانی است و اگر عوامل مختلف تاثیرگذار نظیر والدین، محیط مدرسه، دوستان و در کل، عوامل اجتماعی محیط مناسبی را برای هویت‌یابی، همانندسازی و جامعه‌پذیری این گروه به وجود نیارند، نوجوان آسیب‌پذیر و برای حرکات به طرف رفتارهای بزهکاری و خرابکاری مستعد خواهد شد. در این هنگام، انجام رفتار بزهکارانه به یک امر عادی تبدیل خواهد شد و قبح آن از بین خواهد رفت (جمشیدی، ۱۳۸۰). نوجوانان با داشتن ویژگی‌هایی از قبیل هیجان‌طلبی، خطرپذیری و تحریک‌پذیری، مستعد آسیب‌های اجتماعی و رفتارهای پرخطر هستند. منظور از رفتارهای پرخطر هر گونه رفتاری است که موجب تهدید سلامت جسمانی و روانی و اجتماعی فرد شود و این رفتارها از رانندگی مخاطره‌آمیز تا مصرف مواد مخدر و خشونت را در بر می‌گیرد (منصور کیایی، ۱۳۹۴).

رواج آسیب‌های اجتماعی در بین دانش‌آموزان در مدارس موجب می‌شود این انحرافات همانند یک بیماری مسری به دیگر دانش‌آموزان نیز سرایت کند و خسارات‌های جبران‌ناپذیری را به سرمایه‌های ملی و عمومی وارد کند. این معضل، علاوه بر ایجاد هزینه‌های کلان مادی، موجب ناراحتی روحی و روانی خانواده‌ها و نزدیکان و نیز تهدیدی برای انسجام اجتماعی می‌شود و می‌تواند زمینه‌ساز جرایمی بزرگتر در آینده باشد. (ایمان و همکاران، ۱۳۹۵). بنابراین برای کنترل آن‌ها لازم است به شناخت، اولویت‌بندی و تحلیل دلایل وقوع آن‌ها پرداخته شود. بررسی موضوع نابهنجاری و آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان به آن دلیل مهم است که مدرسه خود یکی

از متولیان اصلی جامعه پذیری نیروی انسانی محسوب می شود. اگر در این کانون، نابهنجاری و عدول از ارزشهای جامعه اتفاق افتد، این امر، نخست باعث می شود جامعه دیدی بدبینانه به کارکردهای این نهاد داشته باشد؛ به عبارتی جامعه اعتمادش را از دست خواهد داد. در مرحله دوم، به دلیل هنجارپذیری دانش آموزان از یکدیگر، چنانچه دانش آموزی اعمال خلاف را مرتکب شود، این پدیده در بین سایرین اشاعه خواهد یافت و به تبع آن، فرایند جامعه پذیری نیز با مشکل مواجه خواهد شد. دربار گرایش به آسیب های اجتماعی متغیرهای متعددی بررسی شده اند که مطابق آنها عواملی همچون این مسائل بر این موضوع تاثیر دارند: داشتن روابط مطلوب در محیط مدرسه (سخت، ۱۳۸۱). تعهدهای آموزشی و خانوادگی فتح اللهی (۱۳۹۱) تعلق به مدرسه، تعهد و تعلق به خانواده آقازاده (۱۳۸۹) تعهد به مدرسه، تعهد و تعلق به خانواده آقا زاده (۱۳۸۹) تعهد به مدرسه جنکینز^۱ (۱۹۹۷) ضعف تعهد آموزشی هنگ و وینگ^۲ (۲۰۱۳) و پایگاه اجتماعی و اقتصادی و دسترسی به منابع و امکانات شاطریان و همکاران (۱۳۹۲). بنابراین، باتوجه به تاثیر بسیار مخرب نابهنجاریهای اجتماعی بر سلامت جسمی، روانی و اجتماعی دانش آموزان و آسیب پذیری بیشتر آنان و اینکه متأسفانه بسیاری از رفتارهای پرخطر از این دوران شروع و تثبیت و به بروز انحرافات اجتماعی منجر می شود، در این گروه سنی شناسایی عوامل مستعدکننده و بازدارنده بروز نابهنجاری های اجتماعی به شکل ویژه ای اهمیت دارد. باتوجه به اهداف کلان آموزش و پرورش آسیب های اجتماعی و نابهنجاری از سه هدف تربیتی، انضباطی و آموزشی مشتق میشود؛ بنابراین، سه بعد: ۱- نابهنجاریهای مربوط به برنامه های تربیتی، ۲- نابهنجاریهای مربوط به نظم و مقررات-۳- نابهنجاریهای مربوط به آموزش و کلاس درس بوده را در بر دارد.

آسیب شناسی در حوزه آموزش و پرورش وخصوصاً بخش دانش آموزی یکی از نیازهای ضروری و اساسی است. چراکه شیوع رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان به یکی از تهدیدکننده های اجتماعی تبدیل شده است. طی چند دهه اخیر برنامه های آموزش و پیشگیری از رفتارهای پرخطر به منظور توسعه دانش، اطلاعات و مهارت های مقابله با آسیب های اجتماعی در همه ی

1. Jenkins

2. Heng & Wing

کشورها دارای جایگاه خاصی است. در وزارت آموزش و پرورش دفتر مراقبت در برابر آسیب‌های اجتماعی به وجود آمده و تلاش‌هایی در جهت برنامه‌های مقاوم‌سازی دانش‌آموزان آغاز نموده‌اند. در روند تالیف کتاب‌های درسی جدید، موضوعات و مهارت‌های مقابله با رفتارهای پرخطر در دو کتاب مطالعات اجتماعی و تفکر و سبک زندگی دوره متوسطه راه یافته است که گرچه فی‌نفسه ارزشمند است اما هنوز پاسخگوی نسبی در برابر معضلات رو به افزایش آسیب‌های اجتماعی و رفتارهای پرخطر را ندارد بنابراین لزوم پیشگیری از جرم از طریق دستگاه‌های نظارتی و تربیتی اهمیت و ضرورت خود را نمایان می‌سازد و در این زمینه آموزش و پرورش با توجه به فراگیر بودن و نقش آن در زندگی نوجوانان و خانواده‌ها جایگاه ویژه‌ای دارد. از سوی دیگر بررسی رفتارهای پرخطر که پیامدهایی ناگوار برای زندگی، سلامتی و رشد روانی و اجتماعی نوجوان به همراه می‌آورند، دارای اهمیت است. برخی از این پیامدها عبارتند از: بیماری‌های روانی مانند افسردگی (گلدستین، والتون، کانینگهام، تروریج و مایو، ۲۰۰۷)، ایذر و بیماری‌های جنسی (مارکوییز و گالین^۲، ۲۰۰۴) انگیزه پایین تحصیلی و شکست تحصیلی (جنیس، ۲۰۰۲) و درگیری در جرایم گوناگون، مصرف مواد مخدر، خشونت و رفتارهای جنسی عامل بسیاری از مرگ و میرهای سنین نوجوانی و اوایل بزرگسالی محسوب می‌شود (لیندر برگ، بوگس و ویلیامز، ۲۰۰۰). از طرفی دیگر نتایج تحقیقات داخلی و خارجی در خصوص آسیب‌های اجتماعی و خطرپذیری نشان می‌دهد که ماهیت، نوع، شدت و روش ارتکاب انحرافات در میان دانش‌آموزان پیچیده شده و روند افزایشی داشته است. عوامل خانوادگی، نظیر فرایند ناقص جامعه‌پذیری در خانواده، کنترل ضعف خانوادگی، روابط سرد عاطفی بین اعضای خانواده، گسیختگی خانوادگی، شکاف نسلی بین فرزندان و والدین، پایگاه پایین اقتصادی و اجتماعی خانواده، کاهش تعلق خاطر به مدرسه، بی‌اعتقادی به هنجارهای رسمی مدرسه، مشارکت نکردن در فعالیت‌های مدرسه و گروه هم‌سالان، کارایی نداشتن مدرسه، رسانه‌های جمعی و خانواده در جامعه‌پذیر کردن و کنترل دانش‌آموزان، روحیه کنجکاوی جوانان، و ابهام هویتی، زمینه‌ساز گرایش آنان به رفتارهای انحرافی است. لذا با این تفاسیر و با توجه به این که نوجوانی دوره‌ای است که فرد دارای جنبه‌های افراطی و اغراق‌آمیز در

3. Goldsteen, Walton, Trowbridge, Mayo

2. Marquez & Golban

سلوک و رفتار می‌باشد و از مشخصات آن طوفان و فشار هیجان است (احدی، ۱۳۸۰). ضرورت پژوهش در شناسایی علل و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در مدارس در جهت جامعه‌پذیری دانش‌آموزان و گذر از دوران هیجانات عاطفی و رسیدن به بلوغ فکری و یادگیری مهارت‌های لازم ضروری می‌باشد. به‌طور کلی در زمینه علل و عوامل رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان در کشور ایران مطالعات و پژوهش‌های متعدد جامعه‌شناسی و روانشناسی انجام شده است اما از آن جایی که برنامه‌های آموزشی پیشگیرانه‌ی مدرسه محور هنوز در آغاز راه بوده و جایگاه عملی‌چندانی در مدارس پیدا نکرده است در زمینه نقش مدرسه و یا بررسی اقدامات محدود انجام شده در مدارس ایران تحقیقی صورت نگرفته است و در برخی پژوهش‌ها فقط به فقدان آموزش‌های مدرسه محور اشاره شده بنابراین محقق با توجه به این دلایل به دنبال پاسخ به این سوال است که مولفه‌های کاهش آسیب‌های اجتماعی دختران چیست؟ و درک مدیران مدارس دختران از آسیب‌های اجتماعی چیست؟ و مدل کاهش آسیب‌های اجتماعی از دیدگاه مدیران چگونه است.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش بصورت کیفی می‌باشد و از نوع پدیدارشناسی^۱ می‌باشد که به‌گفته هوسرل^۲ به بررسی تجربیات واقعی افراد می‌پردازد و اعتقاد بر این است که در تجربیات جوهره‌هایی وجود دارد که قابل فهم و بررسی هستند این روش اساساً بر مطالعه تجربه زیسته یا جهان زندگی افراد تمرکز دارد به عبارت دیگر در پی کسب معانی تجارب افراد پیرامون پدیده است از این رو افرادی برای مشارکت در این مطالعه انتخاب می‌شوند که پدیده مورد نظر را تجربه کرده باشند (چناری ۱۳۸۶، موستاکاس ۱۹۹۳).

۱. Phenomenology

۲. Husserl

۳. Moustakas

در این مسیر بررسی عمیق موضوع و کشف ابعاد پنهان آن فراهم می‌شود و درصدد واکاوی تجربه زیسته مدیران زن در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دختران در مدارس متوسطه است. تجارب و آگاهی مدیران و شناسایی مولفه‌ها و اقدامات انجام شده در جهت پیشگیری و بهبود وضعیت اخلاقی و در نهایت آموزشی دانش‌آموزان دختر مدارس متوسطه حائز اهمیت می‌باشد. از آن جایی که به دنبال کشف و تفسیر داده‌ها با استفاده از تجربه‌های مشارکت‌کنندگان هستیم لذا این مطالعه از نوع پدیدارشناسی هرمنوتیک می‌باشد. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه ساختار یافته بوده است تا مصاحبه‌شوندگان مجال بهتری جهت توصیف تجارب و دیدگاه خود را داشته باشند. در این پژوهش در طی مصاحبه از شرکت‌کنندگان سوالاتی در ارتباط با پدیده مورد نظر در مدت زمان تقریبی بین ۴۵ تا ۶۰ دقیقه پرسیده شد.

انتخاب مصاحبه‌شوندگان بر اساس نمونه‌گیری هدفمند انجام شد. مدیران زن مدارس متوسطه که دارای حداقل ۱۰ سال سابقه مدیریتی مدارس متوسط و شاغل در نواحی ۴ گانه شیراز بوده و دارای مدرک حداقل کارشناسی ارشد و گرایش‌های علوم تربیتی، مدیریت آموزشی، برنامه‌ریزی آموزشی و یا مشاوره بودند و دارای حداقل ۳ تا ۵ مورد از موارد ناهنجاری در بین دانش‌آموزان مدرسه داشته‌اند انتخاب گردیدند. مصاحبه‌ها تا اشباع نظری پیش رفت. تعداد شرکت‌کنندگان ۲۱ نفر بودند. فرایند نمونه‌گیری شرکت‌کنندگان به این صورت بود که پس از مراجعه به نواحی چهار گانه آموزش و پرورش شیراز و گرفتن مجوز لازم و اخذ اطلاعات مدیران زن مدارس متوسطه با شرایط ذکر شده بصورت تماس تلفنی طرح پژوهش معرفی و تمایل آنها به مصاحبه و وقت لازم برای حضور در مدارس آنها هماهنگ گردید و در زمان مقرر به مدارس آنها مراجعه شد. سپس سوالات اساسی مصاحبه به صورت نیمه ساختار یافته که مصاحبه‌ای است که در آن چارچوب کلی سوالات از قبل مشخص شده و از تمام پاسخ‌دهندگان، پرسش‌های مشابه پرسیده می‌شود اما آنها آزادند به هر طریقی که می‌خواهند پاسخ دهند. البته در راهنمای مصاحبه جزئیات مصاحبه، شیوه‌ی بیان و ترتیب آنها ذکر نمی‌شود این موارد در طی فرایند مصاحبه تعیین می‌شود (ادیب حاج باقری، پرویزی و صلصالی، ۱۳۹۰). برای انجام مصاحبه‌های پژوهش، پس از این که مدیران مدارس مذکور تمایل خود را برای انجام مصاحبه نشان دادند فرایند مصاحبه شروع شد. ابتدا قبل از ارائه

سوالات، توضیحات لازم درباره موضوع و اهداف پژوهش و پیامد ها و کاربردهای آتی نتایج تحقیق به آنان داده شد و به آنها اطمینان داده شد که اطلاعات شخصی در فرایند تجزیه و تحلیل داده ها هیچ نقشی نخواهد داشت و تنها محتوای پرسش و پاسخ مورد نیاز است. محتوای مصاحبه ها با کسب اجازه از مصاحبه شوندگان ضبط و سپس به روی کاغذ آورده شدند برای رواسازی پروتکل های مصاحبه و پرسش های آن با تنی چند از اساتید گروه علوم تربیتی و صاحب نظران حوزه پژوهش های کیفی مشورت شد و بعد از اعمال نظرات اصلاحی ایشان و اجرای نمونه مقدماتی، نسخه نهایی برای انجام مصاحبه آماده گردید. تلاش پژوهشگر در اجرای هر مصاحبه برآن متمرکز بود تا داده های کیفی به صورت مستقل و اکتشافی به دست آید و نتایج آن بدون چارچوب قبلی مورد تحلیل قرار گیرد. سوالات مصاحبه به این طریق بود که، از مدیران پرسیده شد: آسیب اجتماعی از نظر شما چیست؟ تجربه شما در ارتباط با آسیب های اجتماعی دختران در مدرسه چیست؟ مهم ترین و پر تکرارترین آسیب اجتماعی در مدارس دختران متوسطه کدام است؟ راهکار عملیاتی انجام شده و موثر شما در مدرسه چه بوده است؟

البته زمانی که نیاز به روشن تر شدن اطلاعات زمینه ای خاص بوده از سوالات دقیق تر استفاده می شد متن مصاحبه نوشته و یا ضبط شده و در همان روز برگردان شد. سپس داده های گرد آوری شده از طریق تحلیل مضمون و تشکیل شبکه مضامین تحلیل شد. کد گذاری و تحلیل هر مصاحبه قبل از مصاحبه بعدی انجام شد و ابعاد و مولفه های مرتبط با یکدیگر در یک طبقه قرار گرفتند.

چهار معیار برای اثبات موثق بودن داده های جمع آوری شده در این روش عبارتند از: معتبر بودن یا مقبولیت، قابلیت وابستگی، قابلیت انتقال و تایید پذیری (ادیب، حاج باقری و همکاران، ۱۳۹۰). برای تضمین اعتبار یا صحت یافته های بدست آمده از طریق مصاحبه در روش پدیدار شناسی معیارهایی وجود دارد که به شرح ذیل در پژوهش حاضر رعایت شدند سعی شد تا با اختصاص زمان کافی برای جمع آوری داده ها، تلفیق روش های و بازنگری مشارکت کنندگان این اصل مهم رعایت شود به این طریق که برگه های حاوی متن مصاحبه ها در اختیار مصاحبه شوندگان قرار گرفت تا هر جا که لازم است توضیحی به آن اضافه و یا هر عبارتی را که به نظر آنها

با اظهاراتشان منطبق نیست حذف و یا اصلاح کنند. به منظور اصل تایید پذیری داده ها تلاش کردیم تا از هر گونه سوگیری در فرایند مصاحبه و استخراج نتایج، پرهیز شود و برای افزایش قابلیت اطمینان که عبارت است از کفایت روند تجزیه و تحلیل و تصمیم گیری از راهنمایی و نظارت اساتید صاحب نظر استفاده گردید.

برای تجزیه و تحلیل داده ها از روش هفت مرحله ای کلایزی (۱۹۷۸) استفاده شد که شامل خواندن یافته ها ی مهم و هم احساس شدن با افراد شرکت کننده به منظور درک افراد و استخراج جملات مهم در رابطه با پدیده مهم مورد مطالعه، دادن مفاهیم خاص به جملات استخراج شده، دسته بندی مفاهیم و خوشه های بدست آمده، رجوع به مطالب اصلی و مقایسه ای داده ها، توصیف پدیده مورد مطالعه و در نهایت بازگردانی توصیف پدیده ها به شرکت کنندگان جهت بررسی اعتماد پذیری نتایج بدست آمده بود. سپس کد گذاری به شیوه کلایزی و استخراج مضمون های اصلی و زیر مضمون ها انجام شد. اعتبار نهایی داده ها نیز از طریق نمایشان و گذاشتن مضمون های اصلی و فرعی استخراج شده با مدیران از طریق تماس ها و مکاتبات پی در پی قرار گرفت.

یافته ها

به منظور بررسی تجربه زیسته مدیران زن از آسیب های اجتماعی دختران مدارس متوسطه از مطالعه کیفی پدیدار شناسی استفاده شد و سپس با استفاده از روش تحلیل مضمون و شبکه مضامین، تحلیل و ارزیابی شدند. به این منظور ابتدا داده ها با انجام مصاحبه از شرکت کنندگان گرد آوری شدند و پس از برگردان و مکتوب کردن آن ها، مجموعه ای از کد های اولیه به دست آمد. این کار برای هر کدام از مصاحبه ها انجام شد و در صورت مشابه بودن مضامین از همان کد های قبلی به عنوان نشانگر آنها استفاده شد. سپس بر اساس مضامین پایه شناسایی شده در کل پژوهش، دسته بندی کلی تری انجام شده که منجر به شناسایی ۱۱ مضمون خرد گردید. در پایان ۳ مضمون کلان استخراج شد.

جدول ۱- اطلاعات مشارکت کنندگان در پژوهش

ردیف	پست	جنسیت	سابقه مدیریت	مدرک - رشته	مقطع	ناحیه خدمت	موارد نابهنجاری دانش آموزان
۱	مدیر	زن	۱۴ سال	دکتری - برنامه ریزی	متوسطه اول	ناحیه یک	۵
۲	مدیر	زن	۱۰ سال	ارشد مدیریت	متوسطه اول	ناحیه یک	۵
۳	مدیر	زن	۲۲ سال	ارشد - برنامه ریزی	متوسطه دوم	ناحیه یک	۴
۴	مدیر	زن	۱۵ سال	ارشد مشاوره	متوسطه دوم	ناحیه یک	۵
۵	مدیر	زن	۱۲ سال	ارشد مدیریت	متوسطه دوم	ناحیه یک	۳
۶	مدیر	زن	۱۰ سال	دکتری - مدیریت	متوسطه اول	ناحیه دو	۴
۷	مدیر	زن	۱۴ سال	ارشد مدیریت	متوسطه اول	ناحیه دو	۳
۸	مدیر	زن	۱۸ سال	ارشد - برنامه ریزی	متوسطه اول	ناحیه دو	۴
۹	مدیر	زن	۱۴ سال	ارشد - علوم تربیتی	متوسطه دوم	ناحیه دو	۵
۱۰	مدیر	زن	۱۱ سال	دکتری - برنامه ریزی	متوسطه دوم	ناحیه دو	۳
۱۱	مدیر	زن	۱۹ سال	ارشد مدیریت	متوسطه اول	ناحیه سه	۶
۱۲	مدیر	زن	۲۵ سال	ارشد مشاوره	متوسطه اول	ناحیه سه	۳
۱۳	مدیر	زن	۲۲ سال	ارشد - برنامه ریزی	متوسطه	ناحیه سه	۴

۱۴	مدیر	زن	۱۰ سال	ارشد مدیریت	متوسطه دوم	ناحیه سه	۴
۱۵	مدیر	زن	۱۲ سال	ارشد-علوم تربیتی	متوسطه دوم	ناحیه سه	۳
۱۶	مدیر	زن	۱۳ سال	دکتری-مدیریت	متوسطه دوم	ناحیه چهار	۵
۱۷	مدیر	زن	۱۶ سال	ارشد-علوم تربیتی	متوسطه اول	ناحیه چهار	۳
۱۸	مدیر	زن	۲۳ سال	ارشد مدیریت	متوسطه اول	ناحیه چهار	۳
۱۹	مدیر	زن	۱۷ سال	ارشد مشاوره	متوسطه دوم	ناحیه چهار	۴
۲۰	مدیر	زن	۱۰ سال	ارشد- برنامه ریزی	متوسطه دوم	ناحیه چهار	۵
۲۱	مدیر	زن	۱۲ سال	ارشد مدیریت	متوسطه دوم	ناحیه چهار	۳

کدهای مصاحبه شوندگان:

زن: **F** مرد: **M** سابقه خدمت: **E** ۱۰ سال (۱) - ۱۰ تا ۲۰ سال (۲) - ۲۰ تا ۳۰ سال (۳) مدرک تحصیلی: **L** کارشناسی ارشد (۱) دکترا (۲)

جدول ۲- مضامین مربوط به تجربه زیسته مدیران متوسطه از آسیب های اجتماعی

مقولات کلان	مقوله خرد	مضامین پایه
جامعه	اقدامات وزارتی	<p>تجهیزات و تسهیلات آموزش و پرورش</p> <p>منابع انسانی متخصص و متبحر و مشاور</p> <p>منابع مالی جهت انجام طرح و برنامه ها</p> <p>منابع اطلاعاتی</p> <p>منابع مادی مورد نیاز</p> <p>مدیریت استراتژیک آسیب های اجتماعی</p> <p>ایجاد و برنامه ریزی دروس آموزشی مهارت های پیشگیرانه در کنار درس تفکر و سبک زندگی و مطالعات اجتماعی</p> <p>پیش بینی و اختصاص ساعات موظف به دروس آموزش مهارت های پیشگیرانه</p> <p>غنی سازی محتوای آموزشی و مهارتی کتب درسی</p> <p>تالیف کتب کمک درسی با محتوای مهارتی فنی</p> <p>ایجاد سازو کارهای قانونی و اجرایی در پیشگیری از آسیب های اجتماعی</p> <p>زیر ساخت های مناسب و مطلوب تعاملی مدارس و سازمانها ی دیگر</p> <p>تسهیل بروکراسی اداری آموزش ،وپرورش</p> <p>برنامه ریزی دوره های آموزشی کوتاه مدت فرهنگیان در تمام سطوح</p> <p>برنامه ریزی و ایجاد فرصت های مناسب اوقات فراغت دانش آموزان با چشم انداز شاداب سازی</p> <p>تفویض اختیار به استان ها و تمرکز زدایی وبومی نگری</p>

<p>شاداب سازی مدارس-فعالیت های فوق برنامه توانمندی معلمان-مشاوران مغرب بازنگری در قوانین و مقررات اجرایی مدرسه ایجاد کارگروهی و مشارکتی در مدرسه استفاده از پتانسیل انجمن اولیا و مربیان نهادینه سازی روحیه تحرک و نشاط و صمیمیت بهینه سازی ظرفیت ورزش و ساعات تربیت بدنی بهینه سازی ساختار نظارت و کنترل در مدارس نظم و انضباط مداری فرهنگ سازی کار گروهی و اجتماعی عزت نفس و احترام توسط معلمان برنامه ریزی جهت پیشگیری از ترک تحصیل و افت تحصیلی تعامل با سازمان ها ی عام المنفعه بازنگری و اصلاح شرح وظایف و تقسیم کار متناسب سازی منابع مالی و بودجه ای</p>	<p>بهسازی مدارس</p>	
<p>پایبندی به ارزش ها ملی و قومی پایبندی به ارزش های دینی پایبندی به آداب و رسم و سنت های اجتماعی احترام گذاری به قوانین در یک مجموعه فرهنگ سازی تعلق خاطر به اجتماع فقرزدایی فرهنگی انطباق پذیری اجتماعی درونی کردن ارزش ها شفاف سازی قبح اخلاقی آسیب ها ارزشمندی فرهنگ ایرانی و اسلامی</p>	<p>ارزشمداری</p>	
<p>امکانات دسترسی به سایت های مجاز و آموزشی ارتقاء کلاس های مجاری و آنلاین درسی برنامه ریزی جهت کاهش بی سوادی و کم سوادی رسانه ای والدین برنامه ریزی کاهش تبلیغات فرهنگ های غیر ملی و مذهبی برنامه ریزی آموزش های لازم سیستم ها جهت دهی مناسب به انفجار اطلاعات رسانه ای کاربری مناسب از جذابیت فضای مجازی رسانه ها</p>	<p>سواد رسانه ای</p>	

<p>برنامه ریزی کاهش تبعات طلاق والدین (رسمی یا عاطفی) ساختار حمایتی از دانش آموزان بی سرپرست یا بد سرپرست (فوت ، ازدواج مجدد والدین ، اعتیاد والدین-بیگاری....) برنامه ریزی حمایتی از والدین پر مشغله تقویت و ارتقاء مهارت فرزند پروری برنامه های حمایتی از والدین دارای بیماری های خاص برنامه های توانمند سازی مسئولیت پذیری والدین</p>	<p>ساختار خانواده</p>	
<p>ایجاد آرامش در خانواده ایجاد شادی در منزل ارتقاء فرهنگ جمع گرایی در خانواده ارتقاء سطح تحصیلات اعضاء خانواده ایجاد همدلی در بین اعضاء تقویت باورها و ارزش های مناسب اعضاء</p>	<p>صمیمیت در خانواده</p>	<p>خانواده</p>
<p>ایجاد شغل مناسب و فقرزدایی مالی ارتقاء سطح در آمد مالی مدیریت هزینه های ضروری و مخارج خانواده ایجاد سرپناه مناسب ساز و کار های مناسب امکانات رفاهی برنامه ریزی تفریحات سالم ایجاد و فرهنگ سازی داشتن شغل مناسب برای تک تک اعضاء</p>	<p>شرایط اقتصادی خانواده</p>	
<p>تقویت مهارت های خود مراقبتی قرارگیری ورزش و تحرکات سالم در برنامه روزانه ارتقاء آگاهی و دانش روز تغییر نگرش به تحصیلات آکادمیک دید مثبت و آینده نگری برنامه ریزی اوقات فراغت آموزش مهارت نه گفتن توسعه و تقویت تعمیق فرصت های یادگیری توانمند سازی و تقویت مهارت بحث و گفتگو اشتیاق به علم آموزی تقویت تفکر خلاقانه ت، حل مساله و نقادانه</p>	<p>آموزش</p>	<p>فرد</p>

<p>ارزشمندی و تقویت اعتماد به نفس و خودباوری</p> <p>تقویت هدفمندی و انگیزش</p> <p>ارتقاء حس مسئولیت پذیری و مشارکت پذیری</p> <p>تقویت مثبت اندیشی</p> <p>رویکرد مهر طلبی</p> <p>خط مشی بهداشت روانی</p> <p>کنترل احساسات مخرب خودنمایی و جلب توجه</p> <p>جهت دهی به احساس کنجکاوی و رویکرد کسب تجربه</p> <p>کنترل پرخاشگری، خشم، استرس و اضطراب هیجانی</p>	<p>انسجام روانشناختی</p>	
<p>تقویت و تعمیق اعتقادات مذهبی</p> <p>نهادینگی دین در باور</p> <p>جدی گرفتن ارزش های مذهبی</p> <p>خط مشی دین محوری</p> <p>جایگاه ارزشمند افراد مومن و معتقد</p>	<p>دین باوری</p>	
<p>تعاملات سالم</p> <p>تاثیر پذیری مستقیم</p> <p>یادگیری مستمر</p> <p>ترس از طرد شدن</p> <p>نظارت و کنترل بر دوستی های مدرسه ای</p> <p>الگویابی مناسب</p> <p>تغییر شاخص های دوست یابی</p>	<p>فشار همسالان</p>	

براساس چارچوب مذکور و با توجه به دسته بندی انجام شده ۳ مقوله کلان و ۱۱ مقوله خرد شامل ۱- اقدامات وزارتی شامل ۱۶ مضمون پایه ۲- بهسازی مدارس شامل ۱۴ مضمون پایه ۳- ارزشمندی شامل ۱۰ مضمون پایه ۴- سواد رسانه ای شامل ۷ مضمون پایه ۵- ساختار خانواده شامل ۶ مضمون پایه ۶- صمیمیت در خانواده شامل ۶ مضمون پایه ۷- شرایط اقتصادی خانواده شامل ۷ مضمون پایه ۸- آموزش شامل ۱۲ مضمون پایه ۹- انسجام روانشناختی شامل ۹ مضمون پایه ۱۰ - دین باوری شامل ۵ مضمون پایه ۱۱- فشار همسالان شامل ۷ مضمون پایه شناخته شد. با توجه به شبکه مضامین ارائه شده در جدول شماره ۳، مدل شبکه مضامین استخراج شده به صورت شکل ۱ می باشد.

شکل ۱- مدل شبکه مضامین تجربه زیسته مدیران زن در پیشگیری از آسیب های اجتماعی دختران

بحث و نتیجه گیری

تجربه زیسته مدیران زن در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دختران مدارس متوسطه مورد مطالعه این پژوهش بود. عمده پژوهش‌های انجام شده تاکنون به بررسی نقش آسیب‌های اجتماعی در دانش آموزان در مدارس و آموزش و پرورش و یا اثرات مولفه‌های مختلف آسیب‌های اجتماعی بر دانش آموزان متمرکز بوده است و در مورد تجربیات ملموس مدیران با در نظر گرفتن جنسیت زن و در مدارس دختران بطور اخص و در سنین نوجوانی و جوانی و در مقطع حساس متوسطه به عنوان زمینه ساز ورود به اجتماع و حرفه صورت نگرفته است. با توجه به تغییر رویکرد جامعه نسبت به جنسیت زن و دختران و نقش کلیدی و اثربخش آنان به عنوان نیمی از منابع انسانی و مولد در اجتماع، تربیت اصولی و شناسایی عوامل مخرب و راهکارهایی کاربردی و عملیاتی در جهت حفاظت و پاسداشت ارزش‌های جامعه و جلوگیری از عدم انطباق سیاستها با اهداف و ساحت‌های شش‌گانه تربیتی، جز وظایف آموزش و پرورش و مدارس بوده است، لذا پژوهشگر در صدد انجام پژوهش حاضر با فرض برامکان راهبردی نمودن تجارب ارزنده‌ی مدیران زن در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دختران در مدارس متوسطه برآمده است. در این پژوهش، با توجه به مصاحبه‌های انجام شده به طور کلی مضامین خرد به یازده بعد اقدامات وزارتی، بهسازی مدارس، ارزشمداری، سواد رسانه‌ای، ساختار خانواده، صمیمیت در خانواده، شرایط اقتصادی خانواده، آموزش، انسجام روانشناختی، دین‌باوری و فشار همسالان تقسیم شدند. مهم‌ترین مضمون استخراج شده و زیربنایی اقدامات وزارت خانه آموزش و پرورش است زیرا یکی از قدرتمندترین نهادهای جامعه به لحاظ در اختیار داشتن نیروهای انسانی و همچنین گسترده‌ترین دستگاه فرهنگی کشور است که به طور مستقیم جمعیتی بزرگ را تحت پوشش قرار داده است، با اتخاذ راهبردهای خردگرایانه و عملیاتی و اتخاذ خط مشی‌های اصولی با نظر داشت استاندارد‌های جهانی آموزش و تربیت و بومی‌سازی آن می‌تواند جوانان، خانواده‌ها و در نهایت کشور را از آسیب‌های اجتماعی در امان بدارد. چرا که آموزش و پرورش، ۱۲ سال با ذهن و جسم کاملاً آماده شکل‌گیری نوجوانان و جوانان در ارتباط می‌باشد. لذا انتظار می‌رود با سیاست‌گذاری‌های اصولی و اقدامات کلان‌نگر در تمامی ابعاد و تمرکز زدایی و تامین منابع و اصلاح بعضی قوانین و آسان‌سازی بروکراسی و پیش

بینی اقدامات عملیاتی پیشگیرانه آسیب‌ها در اهداف، برنامه‌ها و اجرا و بازنگری کتب درسی و اختصاص ساعات درسی مهارت محور جهت ذینفعان آموزش و پرورش، آینده‌ای روشن را برای دانش‌آموزان رقم زده و تبعات بزه‌کاری و ناهنجاری‌ها را به میزان قابل ملاحظه‌ای در جامعه کاهش دهد.

مدرسه یکی از مؤثرترین محیط‌های اجتماعی است و یکی از معدود نهادهای است که کلیه خانواده‌ها در زمان حضور فرزندانشان در مدرسه با این محیط در ارتباط هستند؛ بنابراین هم‌دانش‌آموزان و هم‌خانواده‌های آنان بطور مستقیم تحت تأثیرات محیط و جو مدرسه، برنامه‌ها و سیاست‌ها و افراد و کارکنان و گروه‌های همسالان قرار می‌گیرند. لذا سازوکارهای مؤثر در این زمینه شاداب‌سازی مدارس، استفاده از پتانسیل و انرژی دانش‌آموزان و دادن مسئولیت به آنان و استفاده از نظرات آنان در جهت تعلق خاطر به آموزشگاه، تعاملات بیشتر بین خانه و مدرسه آموزش‌های مهارت محور، دادن اطلاعات جامع و کامل مورد دانش‌آموزان و تقویت و تعمیق خودشناسی و زیستن آگاهانه و توسعه مدار راهکاری مؤثر در زمینه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در مدارس می‌باشد. به‌سازی مدارس باید در قالب برنامه‌ریزی‌های بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت بوده و لحاظ نمودن زمینه‌های تفکرخلاقانه و نقادانه و حل مساله در قالب‌های زیبایی‌شناختی هنر، تربیت بدنی، موسیقی، مسابقات و توجه به نقش اوقات فراغت در جهت توانمندسازی دانش‌آموزان می‌تواند گام مؤثری باشد.

ارزشمندی مولفه‌ای مهم و درخور توجه می‌باشد و هدف آن تقویت و تعمیق باورها و پاسداشت ارزش‌های ملی، مذهبی و اجتماعی می‌باشد پایه‌ریزی ارزش‌ها از محیط خانواده شروع و در مدرسه ادامه می‌یابد و در جامعه نمود واقعی خود را نمایان می‌سازد. از آنجایی که ارزش‌ها و باورها امری اکتسابی می‌باشد لذا وظیفه مدارس با همکاری تنگاتنگ انجمن اولیا و مربیان و خانواده‌ها، تقویت و تعمیق ارزش‌ها در قالب محتواهای مختلف آموزشی و پرورشی فوق برنامه‌ها، اردو‌ها، بازدیدها از مراکز و اماکن تاریخی و ملی و مذهبی، مسابقات و کتاب‌ها می‌باشد سواد رسانه‌ای از دیگر مولفه‌های مهمی است که به مقدار زیاد در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان مؤثر است. در دنیای دیجیتالی و اطلاعاتی امروز مجهز بودن افراد به مهارت سواد

رسانه‌ای از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و دانش آموزان و خانواده‌ها باید بتوانند به ارزیابی شبکه‌های اجتماعی و اخبار و اطلاعات مندرج در آنها پرداخته و اطلاعات صحیح و کارآمد را برای تصمیم‌گیری‌های خود مورد استفاده قرار دهند. آموزش و پرورش و مدارس باید با برنامه ریزی دقیق برای دانش آموزان و خانواده‌های آنان بستر لازم جهت توانایی تحقیق، تحلیل رسانه‌ها را افزایش داده و در جهت تقویت و بهره‌مندی از تفکر منتقدانه در برخورد با رسانه‌هاست پیش رود. اهمیت ساختار خانواده و جایگاه و نقش اعضاء و شرایط اقتصادی آن، بر هیچ کس پوشیده نیست خانواده به عنوان کوچکترین واحد اجتماعی و بزرگ‌ترین و تاثیرگذارترین واحد تربیتی در جوامع بشمار می‌آید. رشد ارزش‌های انسانی در خانواده و میان اعضای آن شکل می‌گیرد و سپس به وسیلهٔ معلمان الگو می‌گیرد و توسط اجتماع تغذیه شده و آموزش داده می‌شود. اهداف، برنامه ریزی و اجرای مطلوب و یا نامطلوب در هر کدام از این دو محیط هویت دانش آموز و عملکرد او را نشانه می‌گیرد چراکه هویت و سبک‌های هویتی متنوع نیز تغییرات عمده‌ای در عملکردهای افراد به وجود می‌آورند. در حال حاضر نقشی که آموزش و پرورش و مدارس بر دانش آموزان دارای خانواده‌هایی با مشکلات ساختاری، عاطفی و یا اقتصادی می‌تواند داشته باشد، استفاده از مشاوران مدارس و پایگاه‌های مشاوره‌ای در مناطق آموزش و پرورش و کلاس‌های آموزشی-مهارتی و کارگاهی و ایجاد پل ارتباطی با سازمان‌های مردم‌نهاد می‌باشد

از پر اهمیت‌ترین مقولات و مضامین استخراج شده، فرد دانش آموز و نقش آموزش، انسجام روانشناختی، دین باوری او و فشار همسالان می‌باشد. ریشه اغلب آسیب‌پذیریهای اجتماعی دانش آموزان را باید در عدم آشنایی کافی آن‌ها با مهارت‌های اجتماعی دانست نقطه کور شخصیت دلخواه اجتماعی آنان عدم اعتماد به نفس و نشناختن خود و ناآگاهی به توان و استعداد‌های خود است. توجه به مهارت‌های زندگی در برنامه ریزی درسی، مهارت تصمیم‌گیری، حل مسئله، تفکر خلاق، تفکر انتقادی، توانایی برقراری ارتباط مؤثر، ایجاد و حفظ روابط بین فردی، خودآگاهی، همدلی، مقابله با هیجان‌ها و مقابله با تنش جزو مواردی هستند که باید به دانش آموزان آموزش داده شوند (نوابی نژاد، ۱۳۸۳). بنابراین با آگاهی‌بخشی و آموزش مهارت‌های زندگی به دانش آموزان و در نتیجه به کار بردن آن‌ها در زندگی روزمره، قادر می‌شوند تا تعارض‌های خود را به نحو سازنده‌ای حل نمایند و بر هیجان‌های منفی و استرس غلبه کنند که این امر بهداشت روانی

بهتر را به دنبال خواهد داشت آموزش آشنایی با عوارض بزهکاری های اجتماعی در یک اردوی یک روزه، اجرای تئاتر، فیلم و اسلاید در مدرسه، تشکیل جلسات پرسش و پاسخ در آموزشگاه از سوی مأموران صدیق و آگاه نیروی انتظامی، بردن آنان به مراکز بازآموزی و آشنا شدن با آن شرایط از نزدیک و تغییر نگرش آنان نسبت به جرم، ایجاد برنامه های دسته جمعی و گروهی برای اردو و بازدید از ندامتگاه ها و شنیدن صحبت خلافکارها برای عبرت گیری هرچه بیشتر، در نظر گرفتن آموزش نظم و انضباط و پیشگیری از بزهکاری در کتاب های درسی، آموزش مستمر والدین و ارائه اطلاعات به دانش آموزان از موارد آموزش و انسجام روانشناختی می باشد در قالب همین آموزش ها، نهادینه نمودن دین و اعتقادات مذهبی و بازگو نمودن سیره نبوی و زندگی امامان معصوم (ع) و ارزشگذاری در این جهت تاثیر گذار است. همچنین الگو دهی و نظارت بیشتر خانواده و مدرسه بر دوست یابی می تواند فشار همسالان را در زمینه آسیب های اجتماعی کاهش دهد. بطور کلی با بررسی های انجام شده، مضامین پایه بدست آمده از مقوله ساختار خانواده با نتایج تحقیقاتی که در وزارت آموزش و پرورش (۸۳—۱۳۸۲) انجام شده است و بیشترین نوع اختلال و آسیب چشمگیر در جامعه و مدارس بررسی نموده است همسویی دارد طبق یافته های سخاوت (۱۳۸۱) همچنین مضامین پایه استخراج شده در مقولات خرد ساختار، صمیمیت و شرایط اقتصادی خانواده با نتایج بررسی عوامل موثر بر ناهنجاری رفتاری دانش آموزان استان لرستان به عنوان عوامل تاثیر گذار در ناهنجاری رفتاری دانش آموزان در مدرسه، و برخی متغیرها مانند توفیق تحصیلی، جنسیت و پیوند با مادر در ناهنجاری های رفتاری در بیرون مدرسه همسویی دارد.

مضامین پایه استخراج شده مقوله خرد فرد و خانواده با نتایج تحقیقات آزاد (۱۳۸۸) که عواملی مانند سن، جنس و وضعیت تحصیلی و خود پنداره، کفایت مادی خانواده، نوع مسکن، میزان پیوستگی با والدین و کنترل و نظارت خانواده، نحوه گذراندن اوقات فراغت، نوع دوستان و نوع پنداشت از جامعه، معلم، مدیر و معاونان مدرسه، عوامل تاثیر گذار بر ناهنجاری رفتاری دانش آموزان شهرستان اردبیل بوده اند. هم جهت می باشد.

مضامین استخراج شده فشار همسالان و دین باوری با نتایج یافته های پژوهش احمدی و همکارانش (۱۳۸۸)، که حاکی از آن است که گروه های هم سالان در تقویت رفتار بزهکارانه

جوانان از اهمیت زیادی برخوردارند. و تقویت هویت مذهبی جوانان می تواند به کاهش میزان بزهکاری کمک کند در واقع، دین به عنوان یک کنترل کننده اجتماعی جلوی بسیاری از رفتارهای بزهکارانه دانش آموزان را می گیرد. همچنین کاهش محتوای خشونت آمیز برنامه های رسانه های جمعی می تواند به کاهش بزهکاری بینجامد.

همچنین مضامین ارزشمندی و انسجام روانشناختی با نتایج تحقیقات حسنی (۱۳۷۹) که نشان میدهد ناهنجاری های رفتاری، همچون گوش دادن به موسیقی غیر مجاز، رفتارهای خشونت آمیز، دروغ گفتن، غیبت کردن، تماشای فیلم های غیر مجاز و رابطه با جنس مخالف در میان دانش آموزان بیشترین فراوانی را دارد. و میزان ناهنجاری ها در خانواده از هم پاشیده و آسیب دیده بیش از خانواده های دیگر بود در یک راستا می باشد. و همسویی دارد. نتایج تحقیقات جیلز (۲۰۰۶)، که در زمینه بزهکاری، یگانگی (همدلی) کنترل انگیزی و تعهدات اجتماعی متغیر های کلیدی محسوب می شوند. و بین یگانگی و کنترل انگیزی با خشونت و وندالیسم رابطه معناداری وجود دارد، با مضامین استخراج شده از انسجام روانشناختی همسو می باشد.

با استناد به نتایج تحقیقات ذکر شده و همسویی با مضامین استخراج شده از مصاحبه ها در راستای استفاده از تجارب مدیران زن در پیشگیری از آسیب های اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم که شامل اقداماتی است که به منظور جلوگیری از ارتکاب جرم در آینده با هدف کاهش بزهکاری بعمل می آید (کوهیر، ۱۳۸۷) و همچنین با عنایت به این که نوجوانان از گروه های بسیار آسیب پذیر در زمینه ابتلا به آسیب های اجتماعی هستند و طبق آمار، یک پنجم از جمعیت جهان را نوجوانان تشکیل می دهند، که ۵۸ درصد از این گروه سنی در کشور های در حال توسعه زندگی می کنند و ارج نهادن و توجه به سلامت جسمی، روانی و اجتماعی نوجوانان، سرمایه گذاری برای آینده هر کشور است. زیرا نوجوانان سالم و تندرست فرصت بهتری برای تبدیل شدن به بزرگسالانی سالم، مسئول و بهره ور دارند (گزارش سازمان جهانی بهداشت ۲۰۰۳) و نوجوانی یکی از بحرانی ترین دوره های زندگی محسوب می شود و کشور ما با داشتن سرمایه های عظیمی از نوجوانان، نیازمند برنامه ریزی دقیق در زمینه رشد و سلامت این گروه سنی است (پرویزی و همکاران، ۱۳۸۲) لذا با توجه به این دلایل در کاهش آسیب های اجتماعی دختران، بااستراتژی اثرگذاری بر

خودپنداره‌ی ارزشمند بودن، مهارت‌آموزی خودشناسی و زیستن درست و متعالی بر اساس شاخص‌ها و چارچوب‌های تربیتی مقبول جامعه، دین، قانون و عرف اجتماع در کنار بسترسازی زیربنایی در خانواده به عنوان پایه و اساس رشد و تعالی همه‌جانبه انسانی به همراه قانون‌گذاری‌های اصولی و استاندارد در سطح وزارت خانه آموزش و پرورش که متولی تربیت صحیح بر اساس خط‌مشی و سیاست‌گذاری سند تحول بنیادین، آموزش مهارت‌های تربیتی بر مبنای ساحت‌های شش‌گانه و مهارت تفکر و حل مساله، خلاقیت و تحول‌خواهی و داشتن ضمانت‌اجرایی و قابلیت‌عملیاتی بودن برنامه‌های آموزش و پرورش و مدارس، می‌تواند از مهم‌ترین سازوکارها و مدل‌های پیشگیری کاربردی آسیب‌های اجتماعی دختران دانش‌آموز مدارس متوسط باشد و امیدوار بود که دانش‌آموزان دختر مدارس به عنوان منابع انسانی مهم در عرصه‌های مختلف جامعه، عنصری اثربخش و کارآمد، آگاهانه مسیر زندگی سالم و هدفمند را بدور از کجروی‌ها را انتخاب کند.

ملاحظات اخلاقی

رعایت محرمانه بودن و آگاهانه بودن پاسخ‌ها و فرم‌های مصاحبه توسط مصاحبه‌شوندگان و رضایت آنان به ضبط صدا کاملاً انجام گردید.

منابع

الف- فارسی

- آقایی، علی اکبر. تیمورتاش، حسن. (۱۳۸۹). بررسی رابطه و فرآیند آسیب اجتماعی و امنیت اجتماعی. *دانشنامه*، ۳(۴)، ۳-۲۲.
- آقا زاده، غلامحسین. (۱۳۸۹). بررسی عوامل خانوادگی و درون مدرسه ای موثر بر ناهنجاری های رفتاری در میان دانش آموزان دوره متوسطه شهر مراغه در سال ۸۹-۱۳۸۸. *پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی*.
- ادیب حاج باقری، محمد. پرویزی، سرور. صلصالی، مهوش. (۱۳۹۰). روش های تحقیق کیفی، بشری. احدی، حسن و جمهری، فرهاد. (۱۳۸۰). *روانشناسی رشد، انتشارات پردیس*.
- احمدی، حسین. (۱۳۸۸). *جامعه شناسی انحرافات. انتشارات رز*.
- امین آقایی، مهرناز. (۱۳۸۸). نقش همکاری خانواده و پلیس در پیشگیری از آسیب های اجتماعی. *نشریه: انتظام اجتماعی*، ۱(۲)، ۵۷-۷۶.
- ایمان، محمدتقی. بهمنی، لیلا. دل آور، مریم سادات. (۱۳۹۵). *سنجش جامعه شناسی ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان. توسعه اجتماعی*، ۱۰(۳)، ۱۳۹-۱۵۸.
- شفیع آبادی، عبدالله و نعیمی، ابراهیم. (۱۳۹۷). بررسی کیفی آسیب شناسی شبکه های اجتماعی مجازی بر سلامت روان دانش آموزان (از دیدگاه مشاوران مدارس). *فرهنگ مشاوره و روان درمانی*، ۹(۳۳)، ۷۲-۴۳. *آسیب های اجتماعی. انتظام اجتماعی*، ۱(۲)، ۵۷-۷۶.
- ایران مهر، مسلم. شفیع آبادی، عبدالله. نعیمی، ابراهیم. (۱۳۹۷). بررسی کیفی آسیب شناسی شبکه های اجتماعی مجازی بر سلامت روان دانش آموزان (از دیدگاه مشاوران مدارس). *فرهنگ مشاوره و روان درمانی*، ۹(۳۳)، ۴۳-۷۲.
- بهبود یاری، قلی. حرفتی سجانی، محمد. قصاب زاده، جواد. رحیمی، حبیبه. (۱۳۹۷). *تجربیات معلمان از عوامل زمینه ساز خشونت در مدارس (مطالعه پدیدار شناسانه) نشریه اندیشه های نوین تربیتی، دوره ۱۴، شماره ۱*.
- جمشیدی، احمد رضا. (۱۳۸۰). *بررسی عوامل اجتماعی- اقتصادی موثر بر خراب کاری اموال عمومی به وسیله دانش آموزان شهر تهران، شورای تحقیقات اداره آموزش و پرورش تهران*.
- سام آرام، عزت اله. حسینی حاجی بکنده، سیداحمد. موسوی چلک، حسن. (۱۳۹۷). *سیاست گذاری*

- اجتماعی در حوزه کنترل و کاهش آسیب های اجتماعی و تاثیر آن بر امنیت اجتماعی. *مطالعات امنیت اجتماعی*، ۹(۵۵)، ۶۷-۹۱.
- سختوت، جعفر. (۱۳۸۱). بررسی عوامل موثر بر ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان استان لرستان. *مجله جامعه شناسی ایران*، ۴(۳)، ۵۵-۷۶.
- شاطریان، محسن. اسمی جوشقانی، زهرا. نوربان آرانی، فهیمه. (۱۳۹۱). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان؛ مطالعه موردی شهرستان آران و بیدگل. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۵(۳)، ۱۲۳-۱۳۵.
- عابدینی، صمد و جعفری، حمیرا. (۱۳۹۷). بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش به ناهنجاری اجتماعی در بین دانش آموزان متوسطه دوره اول شهر خلخال در سال تحصیلی ۹۴-۹۳. *پژوهش های راهبردی مسائل اجتماعی ایران*، ۷(۲)، ۳۷-۵۲.
- عباسی اول، کریم. (۱۳۹۱). عصر تغییرات سریع؛ بررسی ناهنجاری های اجتماعی در مدارس و ارائه راهکارهای عملی *روانشناسی رشد مشاور مدرسه*، دوره هفتم، ش ۴، صص ۳۵-۳۲.
- عباسپور، ابراهیم. محبی، محمدعارف. صالحی زاده، عبدالهادی. (۱۴۰۰). معیارهای تشخیص و طبقه بندی آسیب های اجتماعی، *دوفصلنامه مطالعات اسلامی آسیب های اجتماعی* ۱۸۲-۱۶۳ عیسی مراد، ابوالقاسم. (۱۳۹۴). بررسی مقایسه ای آسیب شناسی رفتاری اجتماعی دانش آموزان متوسطه شهر تهران. *پژوهش در نظام های آموزشی* ۲۲۶-۲۱.
- فتح الهی، سعید. جریانی، حمید. حسونود، عباس. حسونود، احسان. (۱۳۹۱). بررسی عوامل موثر بر بزهکاری و میزان شیوع آن در بین دانش آموزان، *فصلنامه پژوهش های اطلاعاتی و جنایی*، سال هفتم، شماره سوم، صص ۸۱-۶۱.
- فتحی آذر، اسکندر. گل پرور، فرشته. میر نسب، میر محمود واحدی. شهرام. (۱۳۹۵). مطالعه پدیدارشناختی مشکلات رفتاری در دانش آموزان دبیرستانی: چالش های هیجانی - اجتماعی و تحصیلی. *مشاوره کاربردی*، ۶(۲)، ۵۳-۷۲.
- فرمهبینی فراهانی، محسن. (۱۳۹۹). نقش تربیت در پیشگیری از آسیب های اجتماعی (با تأکید بر اهداف، اصول، روش ها و شیوه های تربیت اسلامی). *دوفصلنامه مطالعات اسلامی آسیب های اجتماعی*، ۲(۲)، ۲۴-۱.

- فلاحیان، ناهید. (۱۳۹۵). نقش آموزش‌های مدرسه‌ای در کاهش آسیب‌های اجتماعی شهری بررسی موردی: نواحی جنوب و شرق تهران. *پژوهشنامه جغرافیایی انتظامی*، ۴(۱۳)، ۳۵-۶۰.
- قاسمی قوشه گنبدی، فاطمه. عطوفی سلمانی، محمدرضا. (۱۳۹۴). آسیب‌های اجتماعی و ارائه راهکارهای برای رسیدن به امنیت اجتماعی در جامعه. *کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، روانشناسی و علوم اجتماعی*.
- گلدستاین، آرنولد. (۱۳۹۱). *روانشناسی خرابکاری (وندالیسم)*، ترجمه جهانبخش نیکو پور، تهران: سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا پژوهشکده انتظام.
- محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۷۹). مبانی نظری و تجربی وندالیسم: مروری بر یافته‌های یک تحقیق. *نامه علوم اجتماعی*، ۸(پیاپی ۱۶)، ۱۹۳-۲۲۷.
- منصور کیانی، نادر (۱۳۹۴)، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در مدارس، دفتر مراقبت در برابر آسیب‌های اجتماعی، انتشارات مدرسه.
- نادری، امیر. حاجی حسین نژاد، غلامحسین. تاجیک اسمعیلی، عزیزالله. زمین آبادی، حسن رضا. (۱۳۹۱). ویژگی‌های اهداف فعالیت‌های فوق برنامه دانش‌آموزان دبیرستانی با رویکرد پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی* ۱۰۱-۷۲.
- وزارت آموزش و پرورش (۱۳۹۳). *کتاب درسی مطالعات اجتماعی، پایه هشتم، دوره اول متوسطه*.
- وزارت آموزش و پرورش (۱۳۹۳). *کتاب درسی تفکر و سبک زندگی، پایه هشتم، دوره اول متوسطه*.
- وزارت آموزش و پرورش، شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۹۱). *برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران*.
- وزارت آموزش و پرورش، شورای عالی آموزش و پرورش، شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۹۰). *مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی جمهوری اسلامی ایران*.
- هاشمی، سید ضیاء و مردانی، سمیه. (۱۴۰۰). فراتحلیل آسیب‌های اجتماعی رایج در بین دانش‌آموزان. *بررسی مسائل اجتماعی ایران* ۱۰۱-۶۷.
- هزار جریبی، جعفر و صفری شالی، رضا. (۱۳۹۲). تحلیل برنامه اجتماع محور پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی ((، فصلنامه علمی پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، دوره ۸، شماره ۳۰، ۳۹-۷۴.

ب- انگلیسی

- Cooper, M. L., Shapiro, C. M., & Powers, A. M. (1998). Motivations for sex and risky sex behavior among adolescents and young adults: A functional perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 1528-1558.
- Goldstein, A. L., Walton, M. A., Cunningham, R. M., Trowbridge, M. J. & Maio, R. F. (2007). Violence and substance use as risk factors for depressive symptoms among adolescents in an urban emergency department. *Journal of Adolescent Health*, 40(3), 276-9. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2006.09.023.
- Heng, C. O. C. Wing, H. C. (2013). Social Bonds and School Bullying: A Study of Macanese Male Adolescents on Bullying Perpetration and Peer Victimization, *Child & Youth Care Forum, Journal of Research and Practice in Children, Services*, 42(6): 599- 613.
- Jenkins, P. (1997). School Delinquency and The School Social Bond, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34: 337-367
- Kaplan and Sadocks, (2003). Comprehensive textbook of psychiatry seventh. Edition. - Kureg, E. Dahulberg, I.L. Mercy, J.A. & Lazano, R. (2002). World report in violence and health, Geneva : WHO
- Kawamoto, K. (2001) Things you should know About New media: A user Friendly primer. London: McMillan. Palgrave.
- Marquez M. and Galban, N. (2004). Getting hotter, going wilder? changes in sexual risk-taking behavior among Filipino youth 7th International Conference on Philippine Studies, Leiden, The Netherlands, 16-9.

The lived experience of female principals in preventing Social Injuries among girls in Shiraz junior high school in Iran

Sima Zareeiyan¹

Abstract

Introduction: The purpose of this research was to analyze The lived experience of female principals in preventing Social Injuries among girls in Shiraz junior high school to design a suitable model.

research methodology: The method of the current research was a qualitative descriptive phenomenology type using thematic analysis. The participants were administrators who had at least 10 years of experience in managing schools that had at least 3 to 5 cases of abnormality among students. The sampling method was purposeful and criteria-based, and based on the rule of theoretical saturation, the number of participants was 21. The measurement tool was a semi-structured interview. In order to ensure the validity of the findings, by allocating the necessary time, combining the methods and reviewing the interview forms conducted by the interviewees were used. Also, in order to confirm the findings, any bias was avoided in the interview stages, and to increase the confidence of guidance and The supervision of professors was used.

Findings: Based on the findings, the theme network of female principals' perception of social injuries in girls' schools in schools in the four districts of Shiraz includes eleven dimensions of ministerial measures, school improvement, value orientation, media literacy, family structure, intimacy in the family. , economic conditions of the family, education, psychological cohesion, religious beliefs and peer pressure, each of which includes various components.

Conclusion : The findings of this study can be effective in reducing the social harm faced by female principals in secondary schools and other levels. And skill-based training and strengthening and deepening of self-knowledge and self-confidence in female students can be seen in the decreasing process of social damage in schools and society.

Keywords: Social Injuries, lived experience, high-risk behaviors, junior high school

¹ PhD student, Department of Educational Administration, Islamic Azad University, Kazerun branch, Kazerun, Iran.
Prinvipal of High School, 4 District Education, Shiraz, Iran. zareiyansima@gmail.com